

**SOMUT OLMAYAN KÜLTÜREL MİRAS
DEĞERLERİNİN TURİZME YANSIMALARI: EBRU
SANATI ÜZERİNE BİR İNCELEME**
*TOURISM REFLECTIONS OF INTANGIBLE CULTURAL
HERITAGE VALUES: A REVIEW ON EBRU ART*

Doç. Dr. Elbeyi PELİT
Afyon Kocatepe Üniversitesi
elbeyipelit@aku.edu.tr
ORCID: 0000-0002-6418-801X

Turgut TÜRKÖĞLU
Afyon Kocatepe Üniversitesi
turgut.turkoglu44@gmail.com
ORCID: 0000-0002-9535-1908

MAKALE BİLGİSİ
Literatür Araştırması
Makale Geliş
26. 09. 2018
Düzeltilme
12. 11. 2018
Kabul Tarihi
01. 02. 2019

ABSTRACT

Intangible cultural heritage expresses the cultural values possessed by societies and transmitted from generation to generation. In order to ensure the preservation and sustainability of these heritage values, in 2003 "Convention on the Conservation of Intangible Cultural Heritage" was made by UNESCO on the basis of protection and survival. The Republic of Turkey was also a party to the agreement in 2006 and has written a number of its heritage cultural values to the "Intangible Cultural Heritage List". In the studies related to the subject emphasized that these cultural values, in terms of social, economic, cultural interaction, promotion and tourism make contribute at the regional and national levels. The art of "Ebru", which entered the list as a Turkish paper decoration art in 2014, also has this potential with national and international organizations. Particularly, there is no specific study for the contribution of Ebru art. Especially, the starting point of this study is we have not encountered any study about the art of Ebru which is an important cultural value from the past and also relation with tourism which is an important strategic sector in the development of our country. The aim of this conceptual study that will give direction to future studies on this field, is to contribute to the studies to be done by examining possible reflections of "Ebru" art, which is an important value in the context of tourism reflections of intangible cultural heritage values.

Key words: Ebru Art, Intangible Cultural Heritage, Tourism.

ÖZ

Somut olmayan kültürel miras, toplumların sahip olduğu ve kuşaktan kuşağa aktarılan kültürel değerleri ifade etmektedir. Bu miras değerlerinin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması için 2003 yılında UNESCO tarafından 'koruma' ve 'yaşatma' temeline dayanan "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi" yapılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti de 2006 yılında sözleşmeye taraf olmuş ve miras niteliği taşıyan bir takım kültürel değerlerini "Somut Olmayan Kültürel Miras Listesi"ne yazdırmıştır. Konuyla ilgili olarak yapılan çalışmalarda söz konusu bu kültürel değerlerin; sosyal, ekonomik, kültürlerarası etkileşim, tanıtım ve turizm açısından bölgesel ve ulusal düzeyde katkı sağladığı vurgulanmaktadır. 2014 yılında Türk kâğıt süsleme sanatı olarak listeye giren "Ebru" sanatı da ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan organizasyonlar ile bu potansiyele sahip olmakla birlikte, ebru sanatının söz konusu bu katkılarına yönelik özel bir çalışmaya rastlanmamıştır. Özellikle, geçmişten getirilen ve önemli bir kültür değeri olan Ebru sanatının, yine ülkemizin gelişmesinde önemli bir stratejik sektör konumunda olan turizm ile ilişkilendirilmesi noktasında da herhangi bir çalışmaya rastlanmaması bu çalışmanın çıkış noktasını oluşturmuştur. Bu çerçevede konunun önemini ve bu alanda yapılacak olan gelecek çalışmalara yön vermesi bakımından kavramsal nitelikte ve ikincil veriler kullanılarak ele alınan bu çalışmanın amacı, somut olmayan kültürel miras değerlerinin turizme yansımaları bağlamında önemli bir değerimiz olan "Ebru" sanatının turizm sektörüne olası yansımalarını inceleyerek bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlamaktır.

Anahtar kelimeler: Ebru sanatı, Somut Olmayan Kültürel Miras, Turizm.

GİRİŞ

Kültür, hayatın maddi ve manevi unsurlarından oluşmaktadır. İnsanoğlunun hayat karşısında ortaya koyduğu bakış, duruş, yol ve yöntemler sosyal çevre ve şartlara göre biçim alarak ulusların kendilerine has özellikleri olan halk kültürünü ve bu kültüre ait geleneklerini oluşturur (Arioğlu ve Atasoy, 2015: 112). Sosyolojik bir kavram olan gelenek, bireylerde topluma aidiyet duygusunu sağlayan ve kuvvetlendiren, bu nedenle kendisini yaşadığı topluma ait hisseden bireyler tarafından uyulmaya özen gösterilen bir olguyu işaret eder. Bu açıdan değerlendirildiğinde, kültürün ana yatağı olan geleneğin toplum hayatındaki önemi inkâr edilemez (Yahşi, 2011: 2). Kültür içerisinde yer alan ve kuşaktan kuşağa aktarılan maddi miraslardan birisi de geleneksel el sanatlarıdır (Sarioğlu, 2005: 72). El sanatları, insan ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile geliştirilen, doğa ve çevre koşullarına göre değişimler gösteren ve ortaya çıktığı toplumun duyguları, sanatsal beğenileri ve kültürel özelliklerini yansıtan sanat ve zanaat ürünlerinden oluşmaktadır (Özcüre ve Yavuz, 2006: 168). Bu bağlamda el sanatları toplum yapısının şartları içinde oluşmuş, bölgesel özellikler ve sanatsal öğeler taşıyan, halk tarafından basit alet ve makinelerle bir fayda amacına yönelik olarak üretilen, dolayısıyla alınıp satılan, kültürel kimlik taşıyan ürünlerdir (Sarioğlu, 2005: 73). Zaman içinde gelişerek çevre şartlarına uyum gösteren el sanatları, ortaya çıktığı toplumun duygularını, sanatsal beğenilerini ve kültürel özelliklerini yansıtır hale gelerek "geleneksel" niteliğini kazanmıştır (Yılmaz, 2008: 7). Geleneksellik kazanarak kendine özgü bir yapıya bürünen geleneksel el sanatları, kullanım alanları çeşitlendikçe içinde bulunduğu kültürün bu alanlara yayılmasını ve daha fazla tanınmasını sağlamaktadır.

Türk-İslam kültürü içerisinde geleneksel el sanatı olarak yer alan "Ebru", Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO)'nün "Somut Olmayan Kültürel Miras (SOKÜM)" temsili listesinde de "Türk Kâğıt Süsleme Sanatı" olarak geçmektedir. Bu bağlamda, hem kendine özgü yapısı, felsefesi ve tekniği ile insanların ilgisini çeken, hem de kullanım alanları sayesinde çeşitli ürünlerin süslemesinde, tasarımında kullanılan ebru sanatı, turistik bir değer olarak da kullanılmakta ve içinde bulunduğu kültürün tanıtımını sağlamaktadır. Küreselleşmenin insan hayatına olan etkisi ile turistler, kültürel farklılıkları çekici bulabilmektedirler. Özellikle hediyelik eşya konusunda farklı kültürlerin el sanatlarına ilgi gösteren turistler, bu yönde talep oluşturmakta ve harcama yapmaktadırlar. El sanatları kapsamında kültürel bir miras değeri olan ebru sanatı da kullanım alanlarının genişliği ve ulusal, uluslararası düzeydeki sergi, fuar gibi organizasyonlar sayesinde geniş kitlelere hitap etmekte, kültürel bir farklılık sağlamakta ve böylece talep oluşturmaktadır. Ancak kültürün tanıtımı, ticari bir amaca dönüştüğü takdirde veya kültür mirasının sonraki nesle

aktarımında önemini yitirip kaybolmaya yüz tuttuğunda bu kültürel miraslar varlığını, kendine özgü doğasını kaybetmeye mahkûm kalmaktadır. Bu mirasların süreklilik kazanması, yani sürdürülebilir kılınması ise SOKÜM'ün korunması ile mümkündür. Yoksa küresel olgular tarafından hızla yok edilip tüketilen ve yeni kuşaklar tarafından sahip çıkılmayan bir miras, eski binalar gibi kendi kendine yıkılıp yok olacaktır (Çakır, 2010: 34; Ekici, 2004: 10).

Yapılan literatür taramasında, somut olmayan kültürel miras değerlerinin turizm ile ilişkisini spesifik düzeyde inceleyen çalışmaların sınırlı düzeyde olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmalarda ilgili kültürel miras değerlerinin turizme de etkisi olduğu yönünde kısa açıklamalara yer verilmiş ancak ilgili kültürel miras unsurlarının çeşitlendirilmesi, mevcut halinin etkin şekilde değerlendirilmesi, turizm ürünü olarak kullanılabilirliği, gelecek için taşıdığı potansiyel, hitap ettiği ve edebileceği kitle gibi konularda da sınır sayıda çalışmaya rastlanmıştır. Bu çalışmada, somut olmayan kültürel mirasın korunmasında etkin rol oynayan SOKÜM sözleşmesi ve 2014 yılında "Türk Kâğıt Süsleme Sanatı" olarak sözleşmeye dâhil edilen ebru sanatı kavramsal olarak ele alınarak ebru sanatının turizm sektörüne yansımaları, çeşitli etkinlikler ile kültür tanıtımındaki rolü incelenmiştir. Ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan bu etkinlikler sayesinde sanatçılar ve sanatseverlerin bir araya gelmesi, sosyal ve kültürel etkileşimin artması, ebru sanatı ile ilgili tekniklerin, ürünlerin artması, hitap edilen kitlenin genişlemesi sayesinde bu tür organizasyonlara katılımın artması gibi sebepler ile turizmi olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Bu etkilere rağmen ebru sanatının kültür ve turizm açısından incelendiği bir çalışmaya rastlanmamış olması, bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

Somut Olmayan Kültürel Miras Kapsamında Ebru Sanatı

Kültürel miras, bir toplumun geçmişten günümüze süregelen maddi-manevi kültürel değerlerini ifade etmektedir ve söz konusu toplumun kimliğini en iyi şekilde yansıtmaktadır. Kültürel mirastan kastedilen her ne olursa olsun - bir obje, bir anıt ya da bir ritüel- bir toplumu diğerinden farklılaştıran özellikler akla gelmelidir (Park, 2010: 116-119'dan akt. Kurgun ve Yumuk, 2013: 28). Kültürel miras aktarımı da bireyin ya da toplumun, geçmişten beri tecrübeye dayalı olarak biriktirdiği bilgi birikiminin maddi ve manevi olarak kendisinden sonraki kuşağa aktarılmasıyla gerçekleşir. Günümüzde maddi miras unsurları kadar önemsenmeyen somut olmayan kültürel miras, hızla icra bağlamını, taşıyıcılarını ve önemini yitirmekte, dolayısıyla yok olmaya yüz tutmaktadır. Yavaş gibi görünen bu yok olma süreci, koruma planlarının geliştirilmediği, gençlerin ve topluluğun katılımı sağlanamadığı zamanlarda, düşünülmediğinden daha hızlı bir şekilde

**Somut Olmayan
Kültürel Miras
Değerlerinin
Turizme
Yansımaları: Ebru
Sanatı Üzerine Bir
İnceleme**

• 103

gerçekleşir (Altunsabak, 2015: 5).

SOKÜM, yüzyılların deneyimlerinden süzülerek biçimlenmiş, kuşaktan kuşağa aktarılan bir değerler bütünüdür. Kültürel değerlerin içinde yaşadıkları çevre ile arasında derin bir bağ olup bu değerlerin şekillenmesinde tarihi ve kültürel mirasın önemli bir rolü vardır. Ayrıca, toplumun ortak duygu ve düşüncelerini dile getirmeleri bakımından kültürel çeşitliliğin yaşatılarak korunmasında SOKÜM öğelerinin önemli işlevleri bulunmaktadır (Çankaya, 2006: 19). Kültürün yaşatılması konusunda önem arz eden kültürel miras değerleri, küreselleşme karşısında yok olma tehlikesi ile karşılaşınca UNESCO tarafından koruma çalışmalarına başlanmıştır. Önceleri somut mirasın korunması üzerinde yürütülen çalışmalar, 2003 yılı itibari ile somut olmayan mirası da kapsayacak şekilde geliştirilmiştir.

SOKÜM Korunması Sözleşmesi, 17 Ekim 2003'de UNESCO'nun Genel Kurulu'nda kabul edilmesi ile uluslararası alanda yasal olarak önemli bir yer edinmiştir. 2006'da 5448 sayılı "Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesinin Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" ile Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiş ve Türkiye'nin sözleşmeye taraf olmasıyla Türkiye gündemine girmiştir (Türker ve Çelik, 2012: 86; Arıoğlu ve Atasoy, 2015: 113). İlgili sözleşme uzun bir arayış ve hazırlık sürecinin sonunda ortaya çıkan ve somut olmayan kültürel mirası korumayı amaçlayan bir konu olarak dikkat çekmektedir (Oğuz, 2008: 5). Sözleşme metninde SOKÜM şöyle tanımlanmıştır: SOKÜM sözleşmesi, bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği somut olmayan kültürel mirasların korunmasına ve gelecek kuşaklara aktarmasına katkı sağlayacak yol, yöntem ve imkânları tanımlamaktadır (Oğuz, 2009: 8). İlgili sözleşme, imza sahibi ülkelere çok ciddi bir takım görev ve sorumluluklar da yüklemiştir. Bu sözleşme çerçevesinde taraf ülkeler öncelikle, somut olmayan kültürel mirasın sürdürülebilirliğini güvence altına almak, belgelendirmek, güncellemek, güçlendirmek ve nesilden nesile aktarılmasını sağlamak, ayrıca kültürel mirasın önemi konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı ve farkındalığı artırmak ile sorumlu tutulmuştur (Kutlu, 2009: 13; Altıntaş, 2016: 159).

UNESCO tarafından korunması hedeflenen kültür değerleri, SOKÜM sözleşmesinin 2. maddesinde de yer aldığı üzere; sözlü sanatlar, gösteri sanatları, toplumsal uygulamalar, ritüeller ve festivaller, doğayla ilgili bilgi ve uygulamalar ile el sanatları gelenekleri şeklinde sınıflandırılmaktadır (Oğuz, 2013: 32). 2003 yılında Paris'te imzalanan ve sonraki yıllarda Türkiye Cumhuriyeti Devletinin de imzaladığı sözleşmeye göre (UNESCO'nun

“SOKÜM sözleşmesi”), ülkelerin geleneksel el sanatları da bu sözleşme kapsamında değerlendirilmiştir (Altıntaş, 2016: 159). 2014 yılından itibaren ise Türk-İslam geleneksel el sanatları içerisinde yer alan ebru sanatı, "Türk Kağıt Süsleme Sanatı" olarak SOKÜM temsili listesine girmiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2017).

Ebrû, uyumlu renkler dünyasının göze hoş gelen görsel zarafetin yanı sıra, ilginç ahenk ve güzelliklerini de karşımıza sanat olarak sunmaktadır (Erdoğan, 2011: 54). En geniş tanımıyla ebru, kitre ya da benzeri kıvam artırıcılarla kıvamı artırılan sıvı üzerinde güneşten etkilenmeyen ve asit ve benzeri yabancı maddeler içermeyen doğal boya renklerinin serpilmesiyle elde edilen desenlerin, sıvının yüzeyine kapatılan kâğıda tespit edilmesiyle gerçekleştirilen bir kâğıt bezeme sanatıdır. (Babaoğlu, 2013: 68). Ebru, Orta Asya dillerinden Çağatayca'da "hare gibi, damarlı" anlamına gelen "ebre" kelimesinden türetilmiştir. İpek Yolu ile İran'a gelen bu sanat, burada "ebri" (bulutumsu, bulut gibi) olarak isimlendirilmiştir. Yine İran'da bir yakıştırma tamlaması olarak "âb-rû" (su yüzü) olarak anılmaktadır. Türkler ile birlikte Anadolu'ya gelen sanat, "ebru" olarak anılmaktadır (Barutçugil, 2016). İlk uygulamalarının hangi tarihte yapıldığı kesin olarak bilinmemekle beraber ebru sanatı; dünyanın birçok yerinde "Türk kâğıdı" olarak bilinmekte ve "Turkish Marbled Paper", "Turkish Paper" olarak adlandırılmaktadır (Toktaş, 2012: 123).

Günümüzde geleneksel sanatlardaki değişime neden olan teknolojinin etkisi ebru sanatında da kendini göstermektedir. Ebru sanatında doğadan elde edilen malzemelerle çıkılan yolculuk, daha sonra teknolojinin gelişmeye başlaması ve taleplerin farklı yönlerde kayması da göz önünde bulundurulurken hem sanat hem de zanaat olarak iki ayrı kulvarda yapılmaya başlanmıştır. Farklı materyal üzerinde farklı malzemeler ve farklı baskı teknikleri kullanılarak da sürekli vizyonunu genişletmektedir. Başlarda resmi işlerde ve kağıt üzerine yapılırsa dahi zaman içerisinde kâğıttan taşarak kumaş, tuval, ahşap, deri, seramik, çini, duvar kâğıdı, strafor, kumaş, cam, tahta, fayans gibi emici ve tutucu malzemeler üzerine de yapılmaya başlanmıştır (Dağlı, 2016: 82; Özkul, 2016: 28-41; Begiç, 2015: 597). Ebrunun uygulandığı materyaller değiştikçe kullanılan boyalarda da kimyasallar yardımıyla değişiklikler olmuş ve farklı yüzeylerde uygulanmasına elverişli hale getirilmiştir. Böylece ciltleme ve sanatsal tabloların yanı sıra gündelik yaşamda ihtiyaç haline gelen dekoratif ve kişisel ürünlerin tasarımında da ebru sanatından faydalanılmaya başlanmıştır.

**Somut Olmayan
Kültürel Miras
Değerlerinin
Turizme
Yansımaları: Ebru
Sanatı Üzerine Bir
İnceleme**

• 105

Somut Olmayan Kültürel Miras Değeri Olarak Ebru Sanatının Turizme Yansımaları

Ülkeler, turizm pazarındaki değişime uyum sağlayabilmek için yerel ve kültürel değerleri ön plana çıkartmaktadır (Çapar ve Yenipınar, 2016: 107). Özellikle, çağdaş ve tarihi kültürlere ait somut ve somut olmayan değerlerle ilgili olarak, onları görme, haklarında bilgi ve deneyim edinme amacıyla gerçekleşen ve bununla ilgili ürün ve hizmetlerin satın alınmasına bağlı olarak doğrudan ve dolaylı faaliyetlerden oluşan bir turizm olgusu (Gülcan, 2010: 102) olan kültür turizminin talep oluşturması, ekonomik fayda sağlaması ve turizmin çeşitlenmesi için kültürel değerlerin bir yandan çağa hitap etmesi, bir yandan da içinde bulunduğu kültürü ifade ederek turistik ürün haline getirilmesi gerekmektedir. El sanatı ürünleri de bir toplumun sosyo-ekonomik ve kültürel geçmişi ve birikiminin somut birer ifadesidir (Demirbulat vd. 2015: 566). Bu haliyle bölgesel olarak değişiklikler gösterebilen el sanatı ürünleri, turistik ürün olarak kullanılabilen ve bölgeye gelen ziyaretçiler için çekicilik oluşturabilmektedir. Özellikle takılara yönelik ilginin yüksek olması, özel tasarım oluşu, farklılığı, orijinalliği, tarihi ve mistik anlam taşıması (Yağmur ve Yeşilyurt, 2012: 271), el sanatlarına yönelik talebi sağlayan etkenler arasındadır.

Turizmin özellikle kültürel boyutunda önemli bir yere sahip olan el sanatları ve el sanatı ürünleri, ebru sanatı sayesinde de turizmde bir zenginlik ortaya koymakta ve turistik ürün olarak potansiyel taşımaktadır. Geleneksel ebru sanatçıları, kimyasal boyalara ve kâğıt dışında farklı materyallerle ebru çalışılmasına karşı olsalar da çağın ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda (Adıbelli, 2005: 62) modern sanat anlayışı ile hareket eden sanatçılar farklı alanlarda da bu sanattan faydalanmaktadır. Bu açıdan, modern anlayış doğrultusunda farklı yüzeylere uygulanan ebru sanatı, kendine özgü bir tekniği olması, özgün şekilde yapılması sayesinde turistik ürünlerin çeşitlilik göstermesinde ve kültürel bir ifade taşımasında fayda sağlayarak çekicilik ve talep oluşturmaktadır.

Şekil 1. Ebrulu Deri Mumluk

Kaynak: Özdamar, 2012:104

Ebru sanatı, içerdiği zengin renk imkânı, teknikleri, uygulama alanları ile levha, takı, dekoratif ve farklı birçok ürünün tasarımına elverişli olması sayesinde kültürel bir farklılık ve ürün çeşitliliği sağlayarak ziyaretçilerin ilgisine çekmekte, turistik ürün değeri taşımaktadır. Ortaya konulan sanatsal ve dekoratif nitelikteki bu ürünler gerek sanatçıların kendi imkanları ve çalıŐma alanları dâhilinde sergilenmekte, satışa sunulmakta gerekse fuar, sergi, sanat günleri gibi organizasyonlar ile daha geniş kitlelere tanıtımı ve satıŐı yapılarak kültürel değerlerin turistik ürün haline getirilmesi sağlanmaktadır. Ayrıca ebru sanatı ile süslenerek hazırlanan tekstil ürünleri (Őal, elbise vb.), bardak, kartpostal, defter gibi çeşitli süs ve dekoratif eşyalar, hediyelik ürünler satışa sunulmaktadır.

Şekil 2. Hikmet Barutçugil'e ait Serpme ve iek Ebru Tekniği ile Yapılan Ahşap, Tavan Süsleme Tekniği

Kaynak: Adıbelli, 2005: 85

**Somut Olmayan
Kültürel Miras
Değerlerinin
Turizme
Yansımaları: Ebru
Sanatı Üzerine Bir
İnceleme**

• 107

Şekil 3. Seramik Üzerine Uygulanan Ebru Çalışması

Elbeyi Pelit ve Turgut
Türkoğlu,
3 (1) 2019

Kaynak: Barutçugil, 2010: 118

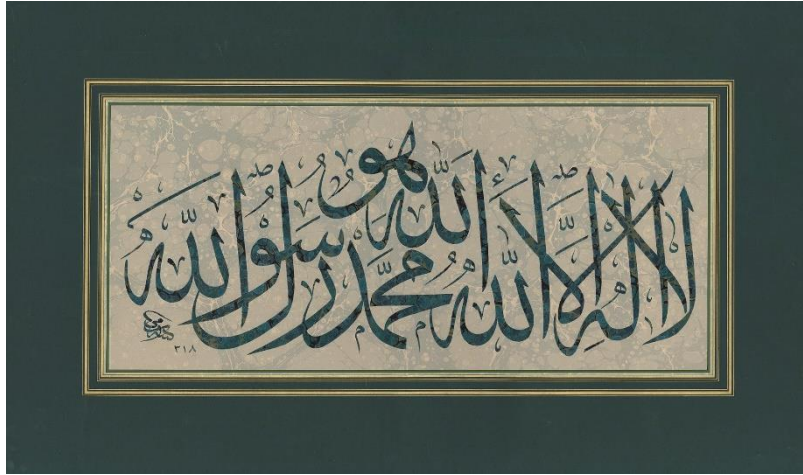
- 108 Modern anlayış ile farklı yüzeylere uygulanan ebrunun yanı sıra, çalışmalarını sanatsal bir zeminde devam ettiren ve geleneğe bağlı kalmayı tercih eden ebru sanatçıları da ebru sanatının kültürel bir ifade olarak icra edilmesinde, bu sanatın geleneksel boyutunun kültürel bir miras olarak sonraki nesillere aktarılmasında büyük önem taşımaktadır. Ziyaretçilerin farklı kültürlerin değerlerine, geleneklerine, yaşam tarzına, sanatına karşı duyduğu merak sayesinde ebru sanatının geleneksel boyutu da her ne kadar turizm amacı ile ortaya konulmasa dahi ilgi çekmektedir. Doğal maddeler kullanılarak farklı teknikler ile kâğıt üzerine alınan ebru çalışmaları, ebru sanatçılarının aldığı eğitim ve sahip olduğu deneyim ile şekillenerek bir bütün haline gelmekte, sanatsal, estetik ve kültürel açıdan sanatkâr ile bir bütünlük taşıyarak ortaya çıkmaktadır. Geleneksel sanatkâr, bu ölçülerden yola çıkarak geleneğin ifadesini sanatı ile yansıtmaktadır (Ökten, 2016: 93). Ortaya konulan ebru çalışmaları ise bireysel veya karma sergilerde, yarışmalarda tanıtılmakta, ziyaretçilerin beğenisine ve satışa sunulmaktadır. Geleneksel yöntemler ile ortaya konulan ebru sanatı, özüne bağlı kalındığı takdirde Türk-İslam sanatının kültürel bir ifade aracı olmakta ve kendine özgü geleneksel teknikleri ile diğer toplumlarda uygulanan ebru çalışmalarından ayrılmakta, sanata farklı bir anlam ve çeşitlilik katmaktadır. Ayrıca İslam kültürünün bir ürünü olan ebru sanatı, tasavvufi betimlemeler ile anılarak diğer kültürlerle mensup sanat çalışmalarından farklılaşmakta ve taşıdığı anlamın derinlik kazanmasını sağlamaktadır. Kültürel farklılıkların turizm açısından önem taşıması, ziyaretçilerin farklı olana yönelmesi sayesinde ebru sanatının geleneksel boyutu da turizm kapsamında önemli bir potansiyel taşımaktadır.

Şekil 4. Doğal Taşa Uygulanmış Küçük Zeytin Ebru Çalışması

Kaynak: Uysal ve Teker, 2012: 127

Şekil 5. Alparslan Babaoğlu'na ait Kelime-i Tevhid Yazılı Levha

Kaynak: Babaoğlu, 2011: 60

Yukarıda belirtilen etkilerinin yanı sıra ebru sanatının turizm açısından diğer rolü ise tanıtım, bilgilendirme ve satış amaçlı ebru yarışmaları, ebru günleri, akademik toplantılar, kişisel ve toplu sergiler, fuarlar gibi ulusal/uluslararası düzeydeki organizasyonların düzenlenmesidir. Pazarlama aktivitesi olmaları ve ticareti geliştirme gibi faydalarına ek olarak fuar ve etkinlikler, düzenlendikleri bölgelerin veya illerin ekonomilerine katkı sağlamalarının (Demirci ve Arslaner, 2012: 65) yanı sıra konaklama, bölgenin sahip olduğu diğer yerlerin ziyareti, toplumsal ve kültürel etkileşim gibi sonuçların da doğmasında faydalı olmaktadır. Ebru sanatında da bu alana yönelik olarak dünyanın farklı yerlerinde, ulusal ve uluslararası düzeyde birçok profesyonel fuar gerçekleştirilmekte ve bu etkinlikler aracılığıyla bu konuya

**Somut Olmayan
Kültürel Miras
Değerlerinin
Turizme
Yansımaları: Ebru
Sanatı Üzerine Bir
İnceleme**

• 109

**Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerinin Turizme Yansımaları:
Ebru Sanatı Üzerine Bir İnceleme**

ilgi duyanlara ürün ve hizmetlerin yaygın sunumu yapılmakta, aynı zamanda sektördeki değişim ve yenilikler hakkında birebir bilgi edinmeleri sağlanmakta, ayrıca kültürel değerler ve ülkenin tanıtımı gerçekleştirilmektedir (Özcüre ve Yavuz, 2006: 172).

Fuarların yanı sıra organize edilen sergi, yarışma, akademik toplantı gibi etkinlikler sayesinde yurtiçi ve yurtdışından katılım gösteren sanatseverlerin, farklı bakış açısına ve teknik deneyime sahip sanatçıların bir araya gelerek deneyimlerini paylaşması, yeni projelerin tasarlanması, insanların sanat konusunda motive olması, sosyo-kültürel etkileşim, ebru sanatının pratik ve teorik yönden incelenerek gelişim göstermesi, ebru sanatı ve organizasyonlar kapsamında ele alınan konular dâhilinde bilinçlenme sağlanması açısından fayda sağlayabilmektedir. Özellikle uluslararası organizasyonlarda farklı kültürlerin etkileşimi ve sosyal deneyimlerin, ilişkilerin ortaya çıkması, organizasyonların düzenleneceği ülkeye yapılacak turistik ziyaretlere kapı aralamaktadır. Ebru sanatının kültür, turizm ve sanat boyutunda önem taşıyan ulusal ve uluslararası düzeydeki bu gibi organizasyonlardan bazıları şu şekilde sıralanabilir; “Uygulamalı Ebru Yarışması”, “Uluslararası Türk Ebru Tarihi Sempozyumu”, “Geleceğin Ustaları Geleneksel Sanatları Yarışması”, “7tepe 7sanat Uluslararası İstanbul Klasik Sanatlar Yarışması”, “Uluslararası Geleneksel Sanat Buluşmaları”, “Meşek İslam Sanatları Sergisi”.

Elbeyi Pelit ve Turgut
Türkoğlu,
3 (1) 2019

• 110

Şekil 6. 2016 Uluslararası Ebru Kongresi

Kaynak: Ümraniye Belediyesi, 2016

Yukarıda belirtildiği şekilde, çeşitli konseptlere sahip organizasyonlar düzenlenerek ebru sanatının ulusal ve uluslararası platformda tanıtımı yapılmakta ve ebru sanatına ilişkin teorik ve pratik açıdan farklı çalışmalar ortaya konulmaktadır. Bu etkinlikler arasında özellikle, 30 Ekim - 4 Kasım

2017 tarihleri arasında 6'ncısı düzenlenen Dünya Ebru Günü, kültürel ve turistik açıdan önemli bir yere sahiptir. Dünya Ebru Günü başlığı altında gerçekleştirilen bu etkinlik daha önce aşağıdaki şekilde organize edilmiş ve önemli ziyaretçi kitlesi oluşturmuştur.

- Dünya Ebru Günü (8 Eylül 2012 - İstanbul)
- Dünya Ebru Günü (13 Eylül 2013 - Gaziantep)
- Dünya Ebru Günü (13-14-15 Eylül 2014 - Trabzon)
- Dünya Ebru Günü (11-12-13 Eylül 2015 - Yalova)
- Dünya Ebru Günü (21-27 Kasım 2016 - Prag)

Dünya Ebru Günü adı ile 2012'den itibaren her yıl farklı bir şehirde/ülkede düzenlenen organizasyon, bu sayede farklı kitlelere hitap etmekte, farklı coğrafya ve kültürlerin tanınmasını, tanıtılmasını, kültürlerarası işbirliğini artırmakta ve kullanılan tekniklerin, ebru ile süslenen ürünlerin, sanata bakış açısının, sanata ilgi duyan insanların artmasını sağlayarak sanata, kültüre ve turizme katkı oluşturmaktadır. Farklı kültürlerden sanatçıların ve sanatseverlerin bir araya geldiği, özellikle, 38 ülkeden ebru sanatçısının ve farklı ülkelerden sanatseverlerin katılımı ile Prag'da düzenlenen 5. Dünya Ebru Günü (Cekturk, 2017), 1 Haziran 1 Eylül 2017 tarihleri arasında 18 ülkeden 76 sanatçının katılımı ile 8. si düzenlenen Meşk VIII sergisi (Küçük Çekmece, 2017) gibi organizasyonlar ve bu organizasyonların çeşitli basın-yayın organları tarafından duyurulması, ulusal ve uluslararası düzeyde kültürel tanıtımın sağlanması ve turistik cazibe oluşturması ile sonraki organizasyonların niteliğini artırması açısından önem taşımaktadır.

Ulusal/uluslararası düzeyde yapılan etkinliklerin (sergiler, yarışmalar, akademik faaliyetler vb. gibi) artması ve hedef kitlenin genişlemesi, hem kültürel bir ifade ve tanıtım hem de tanıtımı yapılan sanatın kültürel bir ürün olarak arz edilmesini sağlamaktadır. Bu sayede kültürel mirasın farklı kişilerce tanınması, bölgesel ekonomiye katkı, farklı bölgelerden katılım gösteren sanatçıların ve ziyaretçilerin bir araya gelerek sosyal dayanışmanın sağlanması gibi faktörler ortaya çıkmaktadır. Belirtilen bu durumlar sayesinde, değişen ve artan turist beklentilerine cevap verebilmek için mevcut kaynakları kullanarak turistik ürünlerin kalitesini yükseltmek, farklı turistik ürünler oluşturarak turistik ürün çeşitlerini arttırmayı (Sarkım, 2007: 161) sağlamak, hitap edilen turist kitlesini genişletmek mümkün olmakta ve özellikle kültür turizmine yönelik bir girişim sergilenmektedir. Bu kapsamda, ebru sanatının sahip olduğu kendine özgü sanatsal ve teknik yapısı, geleneksel ve çağdaş yorumları ile turizm sektörüne yansıtılabilir bir önem taşımaktadır.

**Somut Olmayan
Kültürel Miras
Değerlerinin
Turizme
Yansımaları: Ebru
Sanatı Üzerine Bir
İnceleme**

• 111

SONUÇ VE ÖNERİLER

SOKÜM sözleşmesi, 1972 Somut Mirasın Korunması kararı ile başlayıp 2003 yılına kadar geçen sürede çeşitli düzenlemelerin akabinde ortaya çıkmıştır. SOKÜM sözleşmesi ile bir toplumun kendi kültürel kimliğinin bir parçası olarak gördüğü ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle günümüze kadar getirdiği somut olmayan kültürel miras değerlerini korumak, sürdürülebilirliğini güvence altına almak, belgelendirmek, güncellemek, güçlendirmek, ayrıca kültürel mirasın önemi konusunda ulusal ve uluslararası düzeyde duyarlılığı ve farkındalığı artırmak yönünde çalışılmaktadır. Bu açıdan, toplumların kendine ait kültürel değerlerinin yaşatılması ve küresel kültüre katkı sağlaması açısından önem taşımaktadır. 2006 yılında SOKÜM Koruma Sözleşmesine taraf olarak katılan Türkiye'nin de 2017 itibari ile on beş miras değeri bu sözleşmede yer almaktadır.

2014 yılında SOKÜM temsili listesine dâhil edilerek koruma altına alınan ebru sanatı, kültürel değerlerimiz arasında önemli bir yere sahiptir. Kendine özgü tekniği, geleneksel yapısı, geleneksel yapısına getirilen çağdaş yorumlar ile farklı alanlara uygulanmakta olması, sanatsal bir niteliğin yanı sıra gündelik hayatın içinde de yer almasını sağlamaktadır. Çeşitli organizasyonlar ile sanatsal ve akademik çalışmalar yapılarak gündeme getirilen ebru sanatı, bu organizasyonların artması ve çeşitlenmesi ile farklı bölgelerde farklı kitlelere hitap etmektedir. Bu sayede hem kültürel tanıtım sağlanmakta hem de ekonomik, sosyal, turistik açıdan faydalı olmaktadır (Çolakoğlu, 2006; Şahin, Kızılet ve Bastık, 2011; Kurgun ve Yumuk, 2013; Demir, 2015). Özellikle modern sanat anlayışı kapsamında uygulanarak farklı kitlelere de hitap edebilen ebru, sanatın daha geniş bir çevreye yayılmasını sağlamaktadır. Böylece kültürel bir miras değeri olan ebru sanatı, turistik açıdan değerlendirilebilir bir potansiyele sahip hale gelmektedir. Ulusal-uluslararası düzeydeki bireysel ve karma sergiler, akademik ve sanatsal organizasyonlar ile başta sanat camiası olmak üzere yoğun bir kitleyi belirli bir bölgeye toplama gücüne sahip olan ebru sanatı, böylece kültürel etkileşimde kendini göstermektedir. Yanısıra ebru ile süslenen ürünlerin (hediyelik eşyalar, tekstil ürünleri, büro malzemeleri, dekoratif ürünler, kartpostal vs.) satışa sunulması ile sanat camiasının dışında farklı kitlelere de hitap edilerek ekonomik ve turistik bir hareketlilik sağlamaktadır.

Kültürel değerlerin turizm sektöründe bir hareketlilik sağlaması, bu değerlerin korunması, güncel tutulması, tanıtımlarının aktif bir şekilde yapılması, düzenlenecek organizasyonların kapsamlı ve bir amaç dâhilinde ortaya konulması, alanında deneyim sahibi kişilerin gerekli söz hakkına sahip olması ile etkili olabilecektir. Ancak kültürel bir miras niteliği taşıyan

ebru sanatının bu önemini koruyabilmesi ve devamlılığının sağlanabilmesi için, ticari amacı ön plana taşımadan, bilinçli ve kültürel mirasın özüne uygun şekilde yapılması gerekmektedir. Yenilik arayışı ve turistik ihtiyacı karşılamak için modern bir anlayış ile yapılan çalışmalar, özüne aykırı düştüğü takdirde içinde bulunduğu kültürün ürünü olmaktan çıkacaktır ve kültürün aktarımında "çağdaş yorumlar" adı altında zarar görecektir. Kültürel bir ifade olan ve SOKÜM temsili listesinde yer alan ebru sanatının geleneksel ve özgün yapısına sahip çıkılması, bu zararın önüne geçebilmek adına gereklilik taşımaktadır.

Yapılan çalışmalarda somut olmayan kültürel miras öğelerinin; sosyal dayanışmaya (Yakıcı, 2010; Kasımoğlu, 2011; Büyükokutan, 2012; Atlı, 2016), içinde yaşanan toplumu-durumu söz sanatları, mizah gibi farklı yollarla ifade etmesine (Türkmen ve Fedakar, 2009; Cerrahoğlu, 2011), kültürler arası iletişim ve etkileşime (Ağıldere, 2010), ekonomiye (Uslu ve Kiper, 2006; Özbalcı ve Var, 2013; Can, 2013), tanıtıma ve turizmin gelişimine (Çolakoğlu, 2006; Şahin, Kızılet ve Bastık, 2011; Kurgun ve Yumuk, 2013; Demir, 2015) etkileri üzerine vurgu yapılmıştır. Bu etkilerin devamlılığının sağlanabilmesi, kültürel değerlerin korunabilmesi ve tanıtılması ile mümkün olacaktır. Ebru sanatının da Türk-İslam kültürü içinde yer alması ve kendine özgü yapısı ile belirtilen çalışmalardaki kültürel değerler gibi etkili olacağı düşünülmektedir.

Kültürel değerlerin özünü koruyabilmek, hem turistik çekiciliği hem de küresel yaşantı içerisindeki farklılıkların devam ettirilebilmesi açısından önem taşımaktadır. Bu sebeple, yapılacak akademik çalışmalarda, kültürel değerlerin özünü yitirmeden ne şekilde çağa uygun hale getirilebileceği üzerinde durulması gerekmektedir. Ancak ulusal ve uluslararası düzeyde yapılan sanat içerikli organizasyonlara rağmen ebru sanatının bu açıdan değerlendirildiği akademik çalışmalar ortaya konulmamaktadır. Bu sebeple, bu alanda deneyim ve bilgi sahibi kişilerin de katılımı ile fikirler üretilmeli, ebru sanatını bir yandan tanıtırken bir yandan da kültürel değerinin yozlaşmaması sağlanmalıdır. Ebru sanatının çeşitli alanlardaki kullanımı ve tanıtımı için akademik bir bakış ile incelenmesi ve değerlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca, özellikle turistik bölgelerde incelemeler ve araştırmalar yapılarak yerli halkın ve ziyaretçilerin tutumu, ebru eğitimi alan kursiyerlerin ve ebrucuların görüşleri alınarak daha verimli, özüne zarar vermeden nasıl bir yol izleneceği belirlenebilir.

Ebru sanatı ile ortaya konulan çalışmalar, sanatın kültürel boyutunu ifade edebildiği sürece kültürel miras değeri taşıyacaktır. Bu sebeple ebru sanatı ile ilgili çalışmaların, içinde bulunduğu kültürün değerlerine çelişkili olacak şekilde yapılmaması gerekmektedir. Sanatta farklı tekniklerden ve bakış

**Somut Olmayan
Kültürel Miras
Değerlerinin
Turizme
Yansımaları: Ebru
Sanatı Üzerine Bir
İnceleme**

• 113

**Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerinin Turizme Yansımaları:
Ebru Sanatı Üzerine Bir İnceleme**

açılarından faydalanarak çeşitlilik sağlanılsa dahi geleneksel kalıpları terk etmek sanatın geleneksel yapısının unutulmasına sebep olacaktır. Sanatı modern teknikler ile tanıyan ziyaretçiler veya sanatı öğrenmek isteyenler de bu modern uygulamaları bir başlangıç olarak görebilmekte ve kendi kültürüne yabancı kalabilmektedir. Bu aşamada ebru sanatı ile ilgilenenlere yapılacak olan bilgilendirmeler sayesinde sanatın doğasına aykırı olarak yapılan çalışmaları ebru olarak nitelendirmeyecek ve kültürel mirasın korunmasına katkı, Türk-İslam kültürüne kapsamında uygulanan şeklinin daha yaygın tanıtımı sağlanacaktır.

5 ve 6. Dünya Ebru Günlerinin farklı ülkelerde yapılması, gösterilen ilginin ve farklı ülkelere katılan sanatçıların sayısının artmasını sağlamaktadır. İlerleyen yıllarda düzenlenecek ebru günlerinin tekrar Türkiye'de organize edilmesi, ülke ekonomisi ve turizmi için önemli bir kazanç sağlayacaktır. Özellikle kişilerin özel ilgi alanları/hobileri kapsamında da değerlendirilebilecek bu etkinliğin, özel ilgi turizmi kapsamında da değerlendirilmesi mümkündür. Böylelikle bu faaliyet alanına ilgisi/hobisi olan kişilerin tercih edeceği bu etkinlikler sayesinde önemli bir ziyaretçi kitlesi çekilmesi mümkün olabilecektir (Öter, 2010: 178; Can, 2013: 262). Özellikle farklı şehirlerden-ülkelerden ziyaretçi kfilesinin geleceği etkinliklerde paket turlar düzenlenerek bölgenin/şehrin diğer kültürel ve turistik değerleri ön plana çıkarılabilir.

Bu güne kadar ebru sanatının turizm kapsamında değerlendirildiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Gelecekteki araştırmalarda ebru sanatının ve ilgili olduğu faaliyetlerin kültür ve turizm açısından değerlendirmesi yapılarak konunun önemi ve potansiyeli ortaya konulabilir. Bu çalışmalar sayesinde kültürel farkındalık sağlanarak toplumun kendi kültürüne karşı tutucu olması, bu kültürel değerlerin sahip olduğu farklılık ile küresel boyutta taşıdığı önemin ortaya çıkması sağlanacaktır. Ayrıca ebru sanatı ile ilgili bu güne kadar organize edilmiş ulusal ve uluslararası organizasyonlara ait resmi bir istatistiki veriye ulaşılamamıştır. Bu organizasyonlara ilişkin verilerin hesaplanması, konunun önemini ortaya koyması açısından da önem taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

- Adıbelli, T. S. (2005). Dekoratif Ürünlerde Ebru (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ağıldere, S. T. (2010). Bektaşî fıkralarının Fransa yolculuğu: Les contes de Bektachi. Türk Kültürü Hacı Veli Araştırma Dergisi, (55). ss.239-252.
- Altıntaş, K. M. (2016). Kaybolmaya yüz tutmuş geleneksel el sanatkârlarının karşı karşıya bulunduğu ticari sorunların analizi. Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi, (77). ss.157-182.

- Altunsabak, E. (2016). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Kültürden Kültüre Aktarımı ve Gençlik: Kars İli Örneği. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Arioğlu, İ. E., Atasoy, Ö. A. (2015). Somut olmayan kültürel miras kapsamında geleneksel el sanatları ve Kültür ve Turizm Bakanlığı. Journal of Turkish Studies, 10(16). ss.109-126.
- Atlı, S. (2016). Erzincan-Kemaliye (Eğin) sıra gezme sohbet toplantıları ve "Eğin fasıl grubu". Karadeniz Araştırmaları Dergisi, (51). ss.273-300.
- Babaoğlu, A. (2011). Ebru'nun Hatla İmtihanı (Katalog). İstanbul: Albaraka Türk Katılım Bankası.
- Babaoğlu, A. (2013). Ebru. Ustalarla Buluşma. (İçinde, ss.67-75). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.
- Barutçugil, H. (2010). Geçmişten Günümüze Ebru Sanatı ve Çağdaş Bir Yorum ile Günümüz Tekstiline Uygulanması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Haliç Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.
- Barutçugil, H. (2016). Ebrudan Yeşerenler (Sergi Katalogu). Ordu: Yüce Tanıtım.
- Begiç, H. N. (2015). UNESCO Dünya Kültürel Miras Listesinde yer alan geleneksel Türk ebru sanatı'nda yeni yorumlar. Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, (35). ss.587-605.
- Büyükokutan, A. (2012). Muğla'daki kahve falına bakma geleneği üzerine bir değerlendirme. Folklor/Edebiyat Dergisi, 18(71). ss.97-112.
- Can, M. (2013). Geleneksel Türk el sanatlarının turizme ve ekonomiye katkısı. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 5(2). ss.259-266.
- Cekturk. (2007). Prag 5. Dünya Ebru günü (21-27.11.2016) Bilançosu. <http://www.cekturk.com/tr/prag-5-dunya-eburu-gunu-21-27-11-2016-bilancosu/> (Erişim Tarihi: 04.05.2017).
- Cerrahoğlu, M. (2011). Halk biliminin işlevsel çözümlene modellerine göre Yâran Geleneği. Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 7(1). ss.543-558.
- Çakır, C. Ş. (2010). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çankaya, E. (2006). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzecilik Bağlamında Korunması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çapar, G., ve Yenipınar, U. (2016). Kültürel miras kaynağı olarak yöresel yiyeceklerin turizm endüstrisinde kullanılması. Journal of Tourism and Gastronomy Studies. ss.110-115.
- Çolakoğlu, G. (2006). Gelenekten beslenen Karagöz. Folklor/Edebiyat Dergisi, 12(46). ss.543-554.

**Somut Olmayan
Kültürel Miras
Değerlerinin
Turizme
Yansımaları: Ebru
Sanatı Üzerine Bir
İnceleme**

• 115

**Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerinin Turizme Yansımaları:
Ebru Sanatı Üzerine Bir İnceleme**

- Dağlı, Ş. Z. (2016). İslam ve ebru sanatında soyutlama düşüncesi kapsamındaki çalışmaların modern resim sanatıyla plastik bağlamda ilintisi. *International Journal of Humanities and Education*, 2(3). ss.74-99.
- Demir, G. K. (2015). Kent imgelerinin değerlendirilmesi bakımından Manisa. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1). ss.500-512.
- Demirbulat, Ö. G., Özdemir, S. S., ve Bozol, D. (2015). El sanatları ve turizm ilişkisi çerçevesinde Türk halı dokumacılığının UNESCO Somut Olmayan Kültürel Miras Litesinde yer alan örnekler doğrultusunda değerlendirilmesi. 14. Geleneksel Turizm Paneli Bildiriler Kitabı. Sakarya. ss.564-579.
- Demirci, B., ve Arslaner, E. (2012). Fuar organizasyonlarının yerel ekonomiye ve tekrar gelme niyetine etkileri: Bursa örneği. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(2). ss.63-73.
- Ekici, M. (2004). Bir sempozyumun ardından: Somut Olmayan Kültürel Mirasın müzelenmesi. *Milli Folklor Dergisi*, (60). ss.5-13.
- Erdoğan, Ü. (2011). Ebru sanatında Necmettin Okyay'ın Mehmet Hatip Efendi'den öykünme izleri. *Türk Sanatları Araştırmaları Dergisi*, 1(1). ss.53-65.
- Gülcan, B. (2010). Türkiye'de kültür turizminin ürün yapısı ve somut kültür varlıklarına dayalı ürün farklılaştırma ihtiyacı. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 2(1). ss.99-120.
- Kasımoğlu, H. (2011). Van halk masal ve hikâyelerinin icra bağlamı olarak divanhane (duvakhane) geleneği. *Milli Folklor Dergisi*, (23). ss.170-178.
- Kurgun, H., ve Yumuk, Y. (2013). Yöresel el sanatlarının kültürel turizmin gelişimindeki rolü: Görece (Boncukköy) ve Nazarköy örnekleri. *Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Bilimler Dergisi*, 3(1). ss.27-32.
- Kutlu, M. M. (2009). Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında eğitime yönelik ilk adım: Halk Kültürü dersi. *Milli Folklor Dergisi*, (82). ss.13-18.
- Küçük Çekmece. (2017). 18 Ülkeden 76 Sanatçı 8'inci Meşk Sergisi'nde Buluştu. <http://kucukcekmece.istanbul/icerikler/haberler/18-ulkeden-76-sanatci-8-inci-mesk-sergisi-nde-bulustu/8270> (Erişim Tarihi: 05.06.2017).
- Kültür ve Turizm Bakanlığı. (2017). <http://aregem.kulturturizm.gov.tr/TR,126302/turk-kagit-susleme-sanati-ebru-unesco-tarafindan-oy-bir-.html> (Erişim Tarihi: 08.05.2017)

- Oğuz, M. Ö. (2008). UNESCO ve insanlığın sözlü ve somut olmayan mirası başyapıtları. Milli Folklor Dergisi, (78). ss.5-11.
- Oğuz, M. Ö. (2009). Somut olmayan kültürel miras ve kültürel ifade çeşitliliği. Milli Folklor Dergisi, (82). ss.6-12.
- Oğuz, M. Ö. (2013). Küreselleşme ve Uygulamalı Halk Bilimi. (2. Baskı). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ökten, S. (2016). Gelenek, Sanat ve Medeniyet. (2. Baskı). İstanbul: Sufi Kitap.
- Öter, Z. (2010). Türk el sanatlarının kültür turizmi bağlamında değerlendirilmesi. Milli Folklor Dergisi, (86). ss.174-185.
- Özbalcı, S., ve Var, T. (2013). Mesir festival with an economic perspective. Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 11(3). ss.488-497.
- Özcüre, G., ve Yavuz, C. (2006). El sanatları ürünlerinin bulunduğu yöreye sosyo-ekonomik etkileri ve katkıları (Ordu İli Örneği). Uluslararası Katılımlı Sanat Ekonomisi Sempozyumu, Çanakkale. ss.167-183.
- Özdamar, H. (2012). Ebru Tekniğinin Farklı Yöntemlerle İşlenmiş Deri Malzeme Üzerine Uygulanması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Isparta.
- Özkul, K. (2016). Baskı endüstrisinde ebru sanatı uygulamaları. 5. Uluslararası Matbaa Teknolojileri Sempozyumu, 4-5 Kasım. ss.27-42.
- Park, H. (2010). Heritage tourism: emotinional journeys into nationhood. Annals of Tourism Research, 37(1). ss.116-135.
- Sarioğlu, H. (2005). El sanatlarını milli değer olarak algılamak. Milli Folklor Dergisi, (66). ss.72-74.
- Sarkım, M. (2007). Sürdürülebilir Turizm Kapsamında Turistik Ürün Çeşitlendirme Politikaları ve Antalya Örneği. (Yayınlanmamış Doktora Tezi) . Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Şahin, S., Kızılet, A., ve Bastık, C. (2011). Küreselleşme sürecinde güreşteki değişimin dinamikleri. Atatürk Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, 13(2). ss.16-29.
- Toktaş, P. (2012). Türk ebru sanatçılarının kronolojik olarak incelenmesi. Akdeniz Sanat Dergisi, 5(9). ss.123-132.
- Türker, A., ve Çelik, İ. (2012). Somut olmayan kültürel miras unsurlarının turistik ürün olarak geliştirilmesine yönelik alternatif öneriler. Yeni Fikir Dergisi, (9). ss.86-98.
- Türkmen F., ve Fedakar, P. (2009). Türk halk tiyatrosunda hareket komiğine bağlı mizahi unsurlar. Milli Folklor Dergisi, (82). ss.98-109.
- Uslu, A., ve Kiper, T. (2006). Turizmin kültürel miras üzerine etkileri: Beypazarı/Ankara örneğinde yerel halkın farkındalığı. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, 3(3). ss.305-314.

**Somut Olmayan
Kültürel Miras
Değerlerinin
Turizme
Yansımaları: Ebru
Sanatı Üzerine Bir
İnceleme**

• 117

**Somut Olmayan Kültürel Miras Değerlerinin Turizme Yansımaları:
Ebru Sanatı Üzerine Bir İnceleme**

- Uysal, A., ve Teker, M. S. (2012). Estetik ebru projesi. Akdeniz Sanat Dergisi, 5(10). ss.127-134.
- Ümraniye Belediyesi. (2016). 6. Uluslararası Ebru Kongresi İkinci Gününde Ümraniye'de Devam Ediyor. <http://www.umraniye.bel.tr/tr/main/news/6-uluslararasi-ebru-kongresi-ikinci-gununde-u/4302> (Erişim Tarihi: 15.08.2017).
- Yağmur, Ö., ve Yeşilyurt, F. (2012). A study on modern jewelry designed with traditional Turkish ceramics and women's acceptance of this jewelry. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 16(2). ss.271-287.
- Yahşi, F. (2011). Ebru'nun Hatla İmtihanı (Katalog). İstanbul: Albaraka Türk Katılım Bankası.
- Yakıcı, A. (2010). Somut olmayan kültürel mirasın somut mekânı: Konya barana odaları. Milli Folklor Dergisi, (87). ss.94-100.
- Yılmaz, İ. G. (2008). Geleneksel Türk El Sanatlarının Turistik Ürün Bağlamında Değerlendirilmesi, (Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi). Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü.